

Jasná budúcnosť z knihy Daniel

Najkratší záznam svetových dejín – napísaný dopredu

Najkratší záznam svetových dejín – napísaný dopredu

Daniel 2. kapitola

Prečo proroctvá?

Lebo Pán Hospodin nečiní nič bez toho, že by nevyjavil svoj zámer svojim služobníkom prorokom. Ámos 3,7

Boh vopred oznamuje svoje veľké zásahy do histórie, do dejín svetových ríš, do udalostí, ktoré ovplyvnili jeho ľud. Daniel v druhej kapitole odhalil veľké proroctvo, ktoré sa týka histórie našej zeme. Ďalšia dôležitá informácia podobného významu je v knihe Izaiáš 46,9.10: „*Spomínajte na pradávne minulé veci, že ja som Boh, a nieto iného, som Boh, a mne rovného nieto. Ja od počiatku zvestujem budúcnosť a od pradávna to, čo sa ešte nestalo. Ja vravím: Môj zámer sa splní, a uskutočním všetko, čo chcem.*“ Babylončania uctievali 13tich bohov. Nebúkadnecar dobyl Jeruzalem a odniesol nádoby z Božieho domu do chrámu svojho boha Bála v krajine Sineár. V 1. kapitole knihy Daniel sa zdá, že izraelský Boh utrpel veľkú porážku. Ale Boh Izraela vyzýva falošných bohov. V knihe Izaiáš zjavil Boh svoje požiadavky pomocou svojej schopnosti predpovedať budúcnosť. A tak Boh hovorí: „*Nie je viac nijakého boha.*“ Žiadny falošný boh nie je schopný odhaliť budúcnosť. Druhá kapitola sleduje 4 základné ciele. Jedna z definícií proroctva hovorí, že proroctvo sú dejiny napísané dopredu.

1. Ako sme sa už zmienili, proroctvo je dôkazom existencie všemohúceho Boha, ktorý panuje nad všetkým. Čím hlbšie študujeme proroctvá, tým viac dôverujeme Božej múdrosti. Proroctvo ukazuje pôsobenie Boha v dejinách. Ukazuje už dopredu, ako Boh ovplyvní ľudské dejiny.

2. Proroctvo dokazuje, že Biblia je spoľahlivé Božie slovo. Proroctvo je nielen dôkazom Božej existencie, ale zároveň nás uisťuje, že Biblia je Božie slovo. Ako zistíme, že nie je iba

výplodom ľudskej fantázie? Podľa čoho spoznáme, že to nebola iba túžba ľudí staroveku, ktorá ich viedla k napísaniu tejto knihy? Odkiaľ vieme, že táto kniha zjavuje Božiu vôľu? Žiadne ľudské dielo by nemohlo tak presne predpovedať ľudstvu budúcnosť, ako Písmo. Proroctvá dokazujú, že Biblia je spoľahlivé Božie slovo.

3. Proroctvo nám vysvetľuje minulosť a predpovedá budúcnosť. Inými slovami – proroctvo spája minulosť s budúcnosťou. Pretože to, čo bolo predpovedané, sa v minulosti presne splnilo, môžem s dôverou hľadiť do budúcnosti. Proroctvo nebuduje iba našu vieru v Boha a v jeho Slovo, ale prostredníctvom proroctva sa môžeme tiež pokojne pozeráť do budúcnosti. Štúdiom proroctiev získame pevný základ viery pre to, čo nás v budúcnosti čaká.

4. Stvoriteľ chce na proroctve ukázať, čo máme robiť, aby sme žili vo večnej radosi. Proroctvo odkrýva budúcnosť a tak keď vieme, čo bude, vieme aj ako sa máme zachovať. Proroctvo má preto hlboký vplyv na spôsob života. Boh nám neukázal budúcnosť len pre udalosti, ktoré sa majú stať. Proroctvo sa má hlboko zakoreniť v spôsobe nášho života. Boh nám zjavil budúce udalosti, aby sme vedeli, čo sa očakáva od tých, ktorí žijú v rozhodujúcich hodinách histórie tejto zeme.

Pri štúdiu 2. kapitoly knihy Daniel študujeme proroctvá, ktoré v nás majú vzbudiť dôveru v Boha. Proroctvá posilnia vierohodnosť Písma. Proroctvá ukážu budúcnosť. Proroctvá nás učia ako žiť, keď vieme, čo nás v budúcnosti čaká.

Zdanlivý protiklad

Biblia, ak ju správne pochopíme, si nikdy neprotirečí. Ale miestami by sa nám mohlo zdať, že nachádzame nezrovnalosti. Podľa Daniel 2,1 mal Nebúkadnecar sen v druhom roku svojej vlády (*V druhom roku svojho kralovania mal Nebúkadnecar sny...*). Zatiaľ čo Daniel, ktorý prišiel do Babylona na začiatku jeho vlády, dokončil trojročné štúdium v Babylone. Tento

zdanlivý protiklad sa dá ľahko vysvetliť. V staroveku existovali dva systémy počítania rokov vládnutia: Podľa jedného systému sa počítal nástupný rok kráľa resp. jeho časť ako prvý rok vlády a podľa druhého systému sa počítal až celý nasledujúci rok. Nástupný rok resp. jeho časť bol nultým rokom vlády.

Metóda s nástupným rokom	Nástupný rok	1. rok	2. rok
Bez nástupného roku	1. rok	2. rok	3. rok

Zabudnutý sen

Prešli tri roky od príchodu jeruzalemských zajatcov. Sme v roku 603 pred Kr., vo chvíli, keď sa končí predchádzajúca kapitola. Daniel a jeho priatelia práve ukončili štúdiá na babylonských školách a úspešne zložili kráľovu skúšku. Odteraz sú plnoprávnymi členmi vrstvy Chaldejcov, mozgového výkvetu krajiny. Zrazu vypukne na kráľovskom dvore dráma, ktorá všetkými otrasie. Nebúkadnecarovi sa prisnil sen. Jednoduchý sen dokáže rozrušiť celé kráľovstvo. V Babylone sa sny prijímali ako posolstvá od bohov a boli dokonca zhrnuté v mnohých „knihách snov“. Králi boli do takej miery presvedčení o hodnote tohto komunikačného prostriedku medzi bohmi a ľuďmi, že niekedy strávili celú noc v chráme vo viere, že im to pomôže dostať sa do takého stavu, aby ich sny boli inšpirované bohmi sídliacimi na tomto posvätnom mieste. Text pripomína, že „*jeho duch sa desil*“ (v. 1). Kráľovi sa prudko rozbúchalo srdce, pretože si želá nielen poznať vysvetlenie svojho sna, ale čo je zaujímavé, chce tiež vedieť, čo sa mu vlastne snívalo. „*Môj duch je hnaný nepokojom zvedieť ho (sen)*“ (v. 3). Nebúkadnecar si spomína, že sa mu čosi snívало, nejasne cíti, že to bol dôležitý sen, ale zabudol ho. Je to zaujímavý paradox. Ak ho zabudol, ako potom vie, že je dôležitý, a prečo sa tak snaží poznať ho?

Dôvodom kráľovho rozrušenia je, že sa mu sen prisnil viackrát. V texte je totiž slovo „sen“ použité v množnom čísle ako „sny“ (v. 1) Opakovanie rovnakého sna je určite zvláštne, a aj keď ho kráľ zabudol, táto zhoda stačí na to, aby ho varovala a upozornila na jeho nadprirodzený charakter. Nemožnosť rozpamätať sa na sen bola pre Babylončanov dôkazom, že sen pochádzal od bohov: „Hovorí sa, že ak si človek nespomína na sen, ktorý mal, znamená to, že jeho boh sa naňho hnevá“. Túto črtu zjavenia Chaldejci dvakrát zdôrazňujú. Najprv v odpovedi: „Niet človeka na zemi, ktorý by mohol povedať vec kráľovu“ (v. 10), a potom v uznaní, že sen nemôže poznať nikto „okrem bohov, ktorí však nemajú svojho obydlija s telom“ (v. 11). To znamená, že jedine zjavenie zhora dovolí poznať tento sen. Kráľovi to pripomína sám Daniel: „Tajomstvo, ktoré žiada kráľ zvedieť“, čiže zjavenie a vysvetlenie zabudnutého sna, „nemôžu povedať kráľovi mudrci ani hvezdári ani iní učenci alebo veštcí. Avšak je Boh na nebesiach, ktorý zjavuje tajomstvá“ (v. 27.28). Zabudnutie malo byť pre kráľa a pre všetkých ostatných dôkazom, že jeho sen bol naozaj zjavením zhora a nie nejakým subjektívnym príznakom. Týmto je kráľovo zabudnutie použité ako meradlo nestrannosti, ako test, ktorým môže posúdiť kvalitu kandidátov na vysvetlenie: „Preto teda mi povedzte sen a zviem, že mi ho oznámite i jeho výklad“ (v. 9). Nedostanú žiaden náznak, ktorý by im mohol naznačiť smer. Nebúkadnecar sa neuspokojí s jednoduchým vysvetlením. Chce poznať jediné správne vysvetlenie sna. Tu niet miesta na rozdielnosť názorov. Pravda obsiahnutá v zjavení vylučuje pluralitu a nemôže byť hocijaká. Je jediná. V porovnaní so zjavením sú teda všetky ostatné pravdy iba „ľživá vec a zhubná“ (v. 9), prostriedok na „získanie času“ (v. 8). Nebúkadnecar to pochopil a v záblesku poznania si zrazu uvedomuje, že bol oklamáný. Kráľova úzkosť prechádza prirodzene do smrtiaceho hnevu. V skutočnosti kráľ hrozí zabíjaním preto, lebo má strach. Zločin a hnev sú často

prejavom úzkosti a strachu. Prehnaná povaha jeho trestu túto diagnózu len potvrdzuje: „...budete rozsekaní na kusy a vaše domy budú obrátené na hnojisko“ (v. 5). Nebúkadnecar nežartuje a hrozbu netreba brať na ľahkú váhu. Asýrčania boli v staroveku známi svojou krutosťou. Rozsekanie tiel nepriateľov na kusy a pálenie ich domov bolo v starovekej Mezopotámii bežné. Kráľov hnev bude teda hrozný a neušetrí nikoho. Keďže Chaldejci sú podľa kráľa, šarlatáni a klamári, všetci budú popravení. Všetci, vrátane Daniela: „...a hľadali aj Daniela i jeho priateľov, aby boli zabíť“ (v. 13).

Modlitba

Na násilnícke prejavy Nebúkadnecarovho hnevu odpovedá Daniel „radou a rozumom“ (v. 14). Na kráľovu úzkosť odpovedá Danielovo rozjímanie a modlitba. Tieto dva typy reakcií sú príznačné pre obe tieto postavy a budeme môcť sledovať pravidelné prelínanie týchto kontrastov v celej knihe. Daniel sa teda stiahne aj so svojimi priateľmi a prosí „Boha nebies“ o zjavenie kráľovho „tajomstva“ (v. 18). Je to prvá modlitba knihy Daniel. Sú v nej obsiahnuté všetky vlastnosti modlitby. Predovšetkým je to skutočná modlitba. Nie je mechanická, diktovaná zvykom každodenného kultu alebo jednoducho rituálne automatická. Nie je teatrálna, ktorá sa chce páčiť zhromaždeniu, ani nemá uspokojiť poverčivú vieru založenú na krásnych slovách. Je to úpenlivá a pokorná prosba, pretože ide o život mnohých ľudí. Táto modlitba nemôže byť klamlivá. Je to skutočná modlitba aj čo sa týka komunikácie s „Bohom nebies“. Je to prosba o odpoveď. Daniel sa nemodlí pre modlitbu. Daniel sa modlí, aby dostal odpoveď. Zle sme pochopili modlitbu, ak ju redukuje len na jednoduché cvičenie v zbožnosti s psychologickou hodnotou, ktorá zodpovedá potrebám človeka. Modlitba je predovšetkým stretnutie so skutočnou osobou, s osobou v podstate neviditeľnou, v tomto prípade s Bohom, ktorého odpoveď sa

očakáva. A skutočne, „Boh nebies“ odpovedá. „*Vtedy bolo tajomstvo zjavené Danielovi vo videní v noci*“ (v. 19). Spôsob tohto zjavenia Danielovi neuniká. Židovský prorok nemá prístup k tajomstvu prostredníctvom zvláštnych techník, či vďaka svojej výnimočnej múdrosti alebo pre hodnotu svojej modlitby: „*A mne nebolo zjavené toto tajomstvo pre múdrosť, ktorá by asi bola vo mne väčšia od múdrosti všetkých živých...*“ (v. 30). Nakoniec si všimnime, že sa tu spomína aj modlitba jeho priateľov (v. 18). Daniel pochopil, že vypočutie modlitby nezávisí od hodnoty toho, kto sa modlí. Tu ide o proces smerom zhora nadol, a nie naopak. Práve tu, v tomto vyznačení smeru, je ukrytý základný rozdiel medzi Danielovou modlitbou a magickými praktikami Chaldejcov. Podľa Chaldejcov sa všetko odohráva dole, na úrovni techniky, odkiaľ pochádza ich naliehanie na poznanie sna. Pre nich nie je možný prístup k bohom tam hore, pretože oni „*nemajú svojho obydlia s telom*“ (v. 11). Daniel naopak nepotrebuje počuť sen, aby ho mohol vysvetliť. Ak pre Chaldejcov „Boh nebies“ je Boh vzdialený a neprístupný, pre Daniela „Boh na nebesiach“ je Boh, „*ktorý zjavuje tajomstvá*“ (v. 28). Všimnime si, že výraz „Boh nebies“, ktorý je kľúčovým slovným spojením opakujúcim sa v celej knihe Daniel, sa obyčajne spája so slovom „*tajomstvo*“. Toto spojenie, ktoré Chaldejci chápali v negatívnom zmysle ako tajomstvo určené „*Bohu nebies*“, však Daniel chápe pozitívnym spôsobom ako tajomstvo, ktoré „Boh nebies“ zjavuje. Danielov Boh na rozdiel od boha Chaldejcov nezostáva uzavretý vo svojom kráľovstve, nezávisle od sledu udalostí. „Boh nebies“, to je Boh, ktorý riadi dejiny a zjavuje aj tajomstvá, Boh, ktorý zostupuje a komunikuje s človekom. Daniel prosil, dostal a teraz ďakuje. Velebí „*Boha nebies*“, *lebo jeho je múdrosť a sila*“ (v. 20). Daniel však velebí Boha aj preto, že zostúpil a dal, čo je jeho: „*...dal si mi múdrosť a silu, a teraz si mi tiež oznámil to, čo sme prosili od teba, lebo si nám oznámil vec kráľovu*“ (v. 23; porovnaj v. 21). Dôraz, ktorý

cítiť z oboch spojení opakovaním slov a myšlienok, je zámerný a ešte viac má zvýrazniť Danielovu závislosť a zaviazanosť. Touto vďakou Daniel uznáva, že teraz pozná „*kráľovo tajomstvo*“ – modlitba teda nebola márna – ale tiež, že tu ide o dar milosrdného Boha, o milosť. Daniel nemá žiadnu zásluhu na tomto dare. Neurobil nič, čím by si ho zaslúžil. Napokon, táto priazeň mu nie je určená s trvalou platnosťou. Aj keď je Daniel vďaka zjaveniu sna zachránený od smrti, je to popri tom všetkom len vedľajší zisk, o ktorom sa nezmieňuje ani vo svojej ďakovnej modlitbe. V Božej odpovedi Danielovi ide o niečo viac, než len o Daniela. Ide o osud ľudstva – „*čo sa stane v budúcných dňoch*“ (v. 28), a kráľovu spásu – „*aby si zvedel myšlienky svojho srdca*“ (v. 30). V tomto zmysle je Danielova modlitba skutočnou modlitbou, pretože nesleduje len osobný zisk, ale ponúka sa do služby Bohu, človekovi i dejinám. Namiesto toho, aby to bolo volanie o prízemné blaho, táto modlitba je odpoveďou Bohu, aby sa stala jeho vôľou. Je to v prvom rade intenzívna túžba po ustanovení jeho kráľovstva. Za jeho modlitbou o zjavenie kráľovho tajomstva je hlboko ukrytá prosba o príchod Božieho kráľovstva. Odteraz sa Nebúkadnecarov prorocký sen, ktorý oznamuje príchod Božieho kráľovstva, musí chápať ako priamu odpoveď na Danielove modlitby.

Ako študovať proroctvo

Ak chceme porozumieť proroctvu, musíme sa pri jeho výklade pridržiavať troch zásad:

- a. Najprv si musíme proroctvo prečítať, všimnúť si starostlivo každý detail, každú podrobnosť.
- b. Proroctvo si musíme dobre pamätať. Čo sme sa doteraz dozvedeli v proroctve Daniela? Dozvedeli sme sa, že Nebúkadnecar mal sen. Tento sen mu ukázal budúcnosť – mal ho previesť stáročiami až do novoveku. Zoznámili sme sa s obsahom sna. Kráľ videl veľkú sochu so zlatou hlavou, ktorá

mala prsia a ramená zo striebra, brucho a bedrá z medi, nohy zo železa a prsty zo železa a hlíny. Kameň, ktorý nepustila žiadna ruka, zničil sochu.

c. Snažme sa v Biblii nájsť biblický význam proroctva. Predpokladajme, že ste ešte nikdy neštudovali proroctvá. Nieкто položí otázku: „Čo znamená zlatá hlava?“ A nieкто iný by povedal: Znamená to toto. Iný by si myslel, že to znamená niečo iné. Každý by mal dôvod pre svoj výklad. Každý by mal svoje pre a proti. Kto môže povedať, že jeho výklad je správny a iný nesprávny a naopak? Pokiaľ je výklad proroctva zverený človeku, potom sa stáva predmetom ľudských sporov. Najprv je nutné prečítať proroctvo a potom hľadať v Biblii jeho význam. Hľadať, ako Biblia vykladá toto proroctvo. Nie ako si ho vykladajú ľudia. Výklad proroctva nájdeme v Písme. Písmo vždy proroctvo objasní. Pátrajme po jeho naplnení v dejinách. Kde zapadá proroctvo Daniela do histórie?

Sen o kráľovstvách

Už prvé slová nás upozorňujú, že kráľov sen má prorockú povahu. Prvý výraz „*videl si*“ (v. 31) sa vzťahuje na obrovskú sochu, ktorá pozostáva zo štyroch kovov zoradených v zostupnom poradí, od hlavy z čistého zlata až po nohy zo železa a hlíny. Druhý výraz „*hľadel si*“ (v. 34) sa vzťahuje na zničenie sochy, ktoré spôsobil odtrhnutý kameň, ktorý sa stal veľkým vrchom na celej zemi. Sen však mieri ďalej ako na Nebúkadnecara a babylonské kráľovstvo. Siahla až za prítomnosť a zahŕňa budúcnosť až do konca. Odteraz môžeme sledovať tento pohľad súbežne s dejinami a overiť si, či prorok videl správne. Vysvetlenie sna sa bude odvíjať krok za krokom s tým, ako plynú dejiny. Pravdupovediac, už samotné videnie je pre kráľa dostatočne výrečné. Na starovekom Strednom východe sa socha často objavuje ako znázornenie osudu sveta. Okrem toho, symbolika čísla štyri bola celkom zrozumiteľná, pretože označovala pozemský rozmer (Dan 7,2; 11,4; Ez 37,9 a

Zj 7,1; 20,8). V tomto štádiu bolo teda pomerne nenáročné pochopiť sen a uhádnuť, že sú tu predpovedané dve protikladné zriadenia. Pozemské zriadenie predstavené kovmi vo veršoch 31–33 a zriadenie kamenné vo veršoch 34–35. Jediné tajomstvo spočíva vo význame každého z kovov, a hlavne kameňa, ktorému je pre jeho dôležitosť vyhradený väčší priestor ako všetkým kovom spolu. Danielov výklad sna potvrdzuje a rozvíja jeho prvotný význam.

Socha a hlava zo zlata.

Nebúkadnecar pravdepodobne nepotreboval Danielov výklad na to, aby pochopil, že hlava zo zlata predstavuje jeho samého. Naznačovali mu to niektoré očividné znaky. Zostupné poradie kovov od hlavy až k nohám a sled udalostí, ktoré zaznamenávajú zničenie sochy, sú náznaky chronologického postupu. Z toho mohol vyvodiť, že hlava musí predstavovať prvú fázu, pretože slovo „hlava“ znamená „začiatok“ alebo „prvý“ tak v hebrejčine, ako aj v aramejčine. Treba poznamenať, že zlato bolo najobľúbenejším babylonským kovom. Grécky historik Herodotos žasol nad hojnosťou zlata v chrámových a palácových stavbách. Múry, predmety a sochy žiarili týmto drahým kovom, znakom lesku a slávy Babylona (Herodotos I,181.183; III,1–7). O hojnosti zlata, príznačnej pre Babylon, píše aj prorok Jeremiáš, ktorý prirovnal Babylon k zlatému poháru (Jer 51,7). Tento výklad jasne formuluje Daniel: *Ty si, kráľ, kráľ kráľov, ktorému Boh nebies dal kráľovstvo, moc, silu i slávu, ktorému dal do rúk všetky miesta, na ktorých žijú ľudia, poľné zvieratá i nebeské vtáctvo, a ktorého urobil pánom nad všetkým; ty si tá zlatá hlava.* (v. 37.38). Titul aj zodpovednosť, ktorá z neho vyplýva, naznačujú prvenstvo Babylona. Titul „kráľ kráľov“ patrí, samozrejme, k vyjadrovaniu vyžadovanému babylonskou dvornou etiketou a Nabuchodonozor je ním označený aj v knihe Ezechieľ 26,7. Babylonskí králi boli takto označovaní vzhľadom na všetky

knížatstvá krajiny a ich menších kráľov, ktorí boli podriadení súdnej právomoci babylonského kráľa. V Danielovom vyjadrení však tento titul dostáva zvláštny význam, pretože označuje najvyššieho kráľa onej doby a prorocky ho prirovnáva k prvej časti sochy, k hlave z najdrahšieho kovu, zo zlata. Nebúkadnecar je tu pripodobnený prvému človekovi, pretože je ako Adam kráľom zeme a ako Adam uvádza do pohybu dejiny. Daniel však pri zdôrazňovaní kráľovho významného postavenia pripomína aj jeho zodpovednosť a závislosť od Boha. Jeho moc zahŕňa zodpovednosť riadiť a chrániť, ale je to tiež moc, ktorú od niekoho dostal. Je dôležité, aby na to nezabudol. Opojenie mocou totiž prináša riziko, že sa veľmi rýchlo zabudne na určité hranice. Tak to bolo aj v prípade starého Babylona (1 Moj 11,1–9). Tým proctvo presahuje osobu Nebúkadnecara a vzťahuje sa na babylonské kráľovstvo ako celok. Daniel teda viac ako na Nebúkadnecara samotného myslí na kráľovstvo ako zriadenie. Spôsob, akým sa odvoláva na jeho následníkov, stojí za povšimnutie: „*Po tebe povstane iné kráľovstvo*“ (v. 39). V tomto zmysle sa slovo „*kráľ*“ často používa aj ako synonymum „*kráľovstva*“ (2,44; 7,17). Danielov výklad proroctva stotožňuje „*hlavu zo zlata*“, teda prvé kráľovstvo, s kráľovstvom babylonským, ktoré trvalo od začiatku Nebúkadnecarovej vlády v r. 605 pred Kr. až po pád Babylona v r. 539 pred Kr.

Prsia a ramená zo striebra. Po Babylone nasleduje ďalšie kráľovstvo, menej slávne ako predchádzajúce. Nepriamo to naznačuje nižšia hodnota striebra, ktoré ho predstavuje, v porovnaní so zlatom ako symbolom prvého kráľovstva. Jasne to vyjadrujú Danielove slová: „*...iné kráľovstvo, nižšie ako je tvoje*“ (v. 39). Ide o kráľovstvo Médov a Peržanov, ktoré sa tak nazýva vďaka svojmu dvojitému pôvodu – médskeму a zároveň perzskému. Nemôže to byť len perzské kráľovstvo. Perzské kráľovstvo bolo totiž súčasníkom babylonského

kráľovstva, nemohlo teda nasledovať po ňom. Cýrus bol po svojej matke vnukom médskeho kráľa Astyaga, ktorého porazil a zosadil z trónu, a urobil z neho vazala perzského kráľovstva. Kráľovná Masagétov Tomiris ho, podľa Herodota (I,206), oslovovala titulom „kráľ Médov“. Po tom, čo Cýrus prevzal moc nad médskym a perzským kráľovstvom, lepšie chápeme, prečo sa toto kráľovstvo nazývalo „kráľovstvo Médov a Peržanov“. Daniel používa viackrát ten istý výraz na označenie kráľovstva, ktoré nasledovalo po Babylone. V oblasti kultúry a civilizácie bolo na nižšej úrovni. Perzskí a médski dobyvatelia si napokon osvojili babylonskú kultúru, ktorá bola komplexnejšia a rozvinutejšia.

Poznámka o striebre naráža aj na jednu z výrazných črt tohto kráľovstva. Peržania používali striebro ako jednotku meny. Podľa Herodota (III, 89–95) sa mali dane uložené dvadsiatim satrapom platiť v striebre. Jediné indický satrapa, ktorého územie bolo najbohatšie, musel svoje záväzky platiť v zlate. Aj v tomto prípade však musela byť zodpovedajúca suma meraná striebrom, čo dokazuje, že tento kov Peržania považovali za hodnotový štandard. V širšom zmysle – podobne ako aj v dnešnej dobe – vytvára striebro predstavu o bohatstve tohto kráľovstva. Je to bohatstvo, ktoré podľa Daniela zabezpečuje aj politickú moc posledných perzských kráľov (11,2). Poklady, ktoré si Dárius, Xerxes a Artaxerxes nazhromaždili, urobili z týchto panovníkov najbohatších ľudí svojej doby, ako o tom svedčí aj Herodotova zmienka o Dáriovi ako o niekom, „kto mal zisk z každej veci“ (Herodotos III,89). Nadvláda médskeho –perzského kráľovstva trvala od r. 539 pred Kr. po porážku posledného kráľa Dária v Arbeles gréckym (macedónskym) vojskom v r. 331.

Brucho a bedrá z medi. Nasledujúce kráľovstvo predstavuje meď. Meď predstavuje víťaznú grécku mocnosť. Používanie tohto kovu bolo jednou zo zvláštností Grékov. Prorok Ezechiel

sa zmieňuje o medi ako o hlavnom predmete výmenného obchodu u Grékov (Ez 27,13). Med' však používali predovšetkým grécki vojaci. Brnenie, prilba, štít, ba aj vojenská sekera, to všetko bolo z medi. Okrem myšlienky úpadku, ktorú vyvoláva následnosť po zlate a striebre, med' tu do istej miery predstavuje aj myšlienku víťazstva tým, že je spojená zároveň s príchodom dobyvateľských vojsk. Navyše, medená výzbroj, známa medzi Grékmi od čias Homéra, bola o to pozoruhodnejšia, že kontrastovala s jednoduchým plátenným chitónom, ktorý nosili médski a perzskí bojovníci (Herodotos VII,61.62). Nie je teda nič na tom, že sa tu med' dáva do súvislosti s myšlienkou víťazstva. To je aj hlavný znak kráľovstva, „*ktoré bude panovať na celej zemi*“ (v. 39). Dejiny potvrdzujú ešte raz toto proroctvo. Vďaka armáde Alexandra Veľkého sa Grécko veľmi rýchlo, v priebehu asi desiatich rokov, stáva najrozsiahlejšou ríšou rozprestierajúcou sa od hraníc Indie a Perzie cez Feníciu a Palestínu až po Egypt. Alexander Veľký sa stal nielen následníkom médsko-perzských kráľov – získal titul „perzský kráľ“ – ale ovládol celý vtedajší svet. Toto ovládnutie nebolo iba mocenské. Zasiahlo aj kultúru a civilizáciu, pretože Alexander pochopil, že dobyvateľov je príliš málo na to, aby mohli ovládnuť také rozsiahle územia bez dôvery obyvateľov. Alexander prikázal svojim vojakom, aby sa zamiešali medzi pôvodné obyvateľstvo, a dokonca, aby sa ženili so ženami dobytých krajín. Sám im v tom išiel príkladom, keď sa oženil s perzskou princeznou. Od toho času sa grécka kultúra a jazyk všade šírili a ovládli svet. Stopy helénskeho vplyvu môžeme sledovať dodnes. Grécka nadvláda trvala od r. 331 pred Kr., keď Alexander zvíťazil nad Peržanmi, až do r. 168 pred Kr., keď Macedónia prešla pod rímsku kontrolu a v r. 142 pred Kr. bola pripojená k Rímskej ríši.

Nohy zo železa. Po medenej dobe predpovedá prorocký sen o soche prechod k dobe železnej. Zatiaľ čo Gréci používali meč, Rimania používali predovšetkým železo. Starorímski básnici svedčia o tejto zmene. Vergílius popisuje tieto armády hlavne pre ich medenú výzbroj takto: „Ich okrúhle štítvy vykladané mečom žiarili tak, ako žiaril aj ich medený meč“. Aj Lukrécius porovnáva minulosť a dobu, v ktorej žil, porovnávaním medi a železa: „Bronz sa používal skôr ako železo... Prúdy bojovníkov, ktoré vstúpili do boja, boli ozbrojené bronzom... Potom sa postupne objavil meč zo železa, a boli sme svedkami, ako bronzová zbraň stratila svoju dobrú povest“. Tieto pasáže zo starorímskej literatúry svedčia o tom, že nástup železa po medi súvisí s nástupom Rímskej ríše. Keď vezmeme do úvahy historické fakty, rímska armáda bola skutočne železnou armádou so svojimi železnými mečmi, štítmí, brnením, prilbou a zvlášť so svojím „pilum“, železnou kopijou, ktorá slúžila aj ako oštep. Podľa Danielovho vysvetlenia sa však symbol železa neobmedzuje len na túto dejinnú udalosť. Železo predstavuje aj určitú vlastnosť – „pevnosť“ (v. 41), a symbolizuje moc, ktorá „*drví a krúši všetko*“ a „*rozdrví a poláme*“ (v. 40). Sila Rímskej ríše spočívala aj v spôsobe vládnutia. Rím sa neuspokojil iba s rozšírením svojich víťazstiev ďaleko za hranice svojich predchodcov, od Británie po Eufrat, vrátane dobytých území Severnej Afriky. Rím, ktorý sa stal prvou republikou v dejinách, predbehol svoju dobu a položil aj základ vypracovanému administratívne systému, ktorý mu dovolil z diaľky kontrolovať podmanené národy a kmene. Iba vďaka tomuto typu vlády mohol udržať jednotu ríše a zachovať mier vo svete, známy ako Pax Romana. Je prirodzené, že so svojou železnou armádou a správou sa Rím opisuje ako moc, ktorá všetko rozdrví. Máme tu na mysli drvivé víťazstvá rímskych légii. Spomeňme si na historickú Caesarovu vetu, keď sa vrátil z boja: Veni, vidi, vici (prišiel som, videl som, zvíťazil som). Okrem vojenských úspechov o

tom svedčí najmä spôsob, akým Rím zaobchádzal s tými, ktorí sa opovážili odporovať mu. Výrečným príkladom sú trestné výpravy v Galii, kde boli vypálené celé dediny, zničenie staro keltského kňazského systému druidov, zničenie Kartága a predovšetkým obliehanie Jeruzalema, ktoré urobilo koniec židovského národa. Na Rím sa toto prorokovo prirovnanie veľmi hodí. Bol tvrdý a nepoddajný ako železo a chýr o ňom zaznieva aj v dielach básnikov inšpirovaných starými písomnými záznamami Tita Lívia: „Pevná cnosť, z ktorej robím márnosť, neprijíma žiadnu slabosť so svojou pevnosťou... Albe vás povolala, ja vás viac nepoznám“. Posledným znakom sily bolo to, že rímska moc trvala viac ako päťsto rokov, teda oveľa dlhšie ako predchádzajúce ríše. Podľahla až prudkým nájazdom barbarov. Posledného cisára zosadil r. 476 germánsky vodca Odoakar.

Nohy a prsty čiastočne z hlíny a čiastočne zo železa.

Táto časť predstavuje poslednú etapu v dejinách ľudstva. Podľa jej rozsahu – zaberá viac ako polovicu textu z proroctva (v. 41–43) – najviac priťahuje prorokovu pozornosť. Text nepredstavuje toto zriadenie ako úplne nové kráľovstvo, odlišné od štvrtého kráľovstva, veď napokon, obsahuje aj železo. Popri železe sa objavuje nová zložka – hlina. Toto zvláštne spojenie dostáva v prorokovom výklade tri rozličné významy:

1. „*Bude to rozdelené kráľovstvo*“ (v. 41). Železo a hlina sa teda chápu v negatívnom vzťahu a predstavujú rozdelenie. Táto osobitosť je o to výraznejšia, že prichádza hneď po období, pre ktoré bola príznačná práve jednota. Nasleduje po štyroch kráľovstvách a zvlášť po období jednoty dosiahnutej rímskou vládou. Historické údaje sa zhodujú s prorokovými. Veď od čias Ríma táto oblasť sveta nezakúsila jednotu a ak berieme do úvahy prorokove slová, tento stav potrvá až do konca.

2. „*Kráľovstvo bude z čiastky silné a z čiastky krehké*“ (v. 42). Železo a hlina sa tu ponímajú oddelene. Železo znamená silu a hlina krehkosť. Ide tu o následok predchádzajúcej príčiny. Toto rozdelené kráľovstvo tvoria súčasne silné aj slabé prvky. Môžeme tu rozpoznať charakteristiku sveta, ktorý nasledoval po Rímskej ríši až do dnešných dní. Po jednotnej Rímskej ríši so silne centralizovanou mocou nachádzame už len množstvo nerovnocenných národov. Okrem toho, že železo a hlina mali symbolizovať vlastnosti „*sily a krehkosti*“, dôraz položený na tieto materiály ponúka aj vysvetlenie, ktoré vychádza z osobitného významu týchto dvoch materiálov. Každá zložka, ktorá symbolizovala predchádzajúce kráľovstvá, mala určitú reprezentačnú hodnotu: zlato predstavovalo babylonskú slávu a prestíž, striebro finančnú moc Peržanov, meď reprezentovala silnú grécku armádu a železo zasa administratívnu moc Ríma. V tejto súvislosti si teda právom môžeme myslieť, že hlina má aj určitý zvláštny význam. Ak kovy, ktoré tvorili sochu, mali hovoriť o povahe týchto kráľovstiev, platí to rovnako aj pre hlinu. Všimnime si najprv, že hlina prerušuje určitú postupnú následnosť. Až doteraz kovy predstavovali politickú moc. Objavenie sa hlíny je teda zámerné a má naznačiť, že moc, ktorú predstavuje, má inú podstatu. Použitie hlíny tu má hlboký náboženský podtón zakotvený priamo v biblickej tradícii. Daniel tu dôrazne upresňuje, že ide o „*hrnčiarsku hlinu*“ (v. 41). V biblickom jazyku sa obraz hlíny, a najmä hlíny hrnčiarskej, používa predovšetkým na vyjadrenie diela stvorenia: „*Ale teraz, ó, Hospodin, ty si náš Otec: my sme hlinou a ty si naším tvorcom, a dielom tvojej ruky sme my všetci*“ (Iz 64,8). Vždy, keď sa slovo „hlina“ objaví v Biblii v súvislosti s hrnčiarom, označuje človeka závislého od Stvoriteľa. Tým je vyjadrený hlboký náboženský význam tohto slova. Máme teda pádne dôvody na to, aby sme mohli pripustiť, že hlina vo videní sochy predstavuje moc odlišnú od predchádzajúcich, ktoré mali politickú povahu. Je to

náboženská moc, ktorej zvláštnosťou je úzke prepojenie s mocou politickou, ktorú tu predstavuje železo. Z historického pohľadu to znamená, že v čase Rímskej ríše, presnejšie v čase jej rozdelenia, sa má objaviť náboženská moc spojená takým či onakým spôsobom s politickou mocou Ríma. Táto politicko-náboženská moc by mala existovať až do dnešných dní, pretože Daniel hovorí, že bude trvať až do konca. Keď si to uvedomíme, potom jediná mocnosť splňajúca všetky tieto podmienky je cirkev. Cirkev si zaistila svoj rozmach vďaka politickej podpore Ríma a predovšetkým cisára Konštantína. Z cirkvi, na začiatku chudobnej a prenasledovanej, sa veľmi skoro vyvinulo štátne náboženstvo so všetkým, čo k nemu patrí – s hierarchickou organizáciou a pomimutelnými statkami, ale aj s kompromismi. Navyše sa usadila v antickom Ríme a v určitom zmysle sa stala jeho nástupkyňou, veď po ňom zdedila jazyk, administratívne štruktúry, symboliku, ba aj ideál ovládnutia sveta. „Lebo rímske vlastníctvo – urbs inclita a Romani imperii caput, ako to napísal sv. Hieronym – ba aj samotné meno Rím ukrýva určitú hodnotu, ktorá označuje svetové vlastníctvo. Rím je trvalým znakom dvojitej súdnej, politickej a náboženskej právomoci nad svetom“. Vo svojej knihe o dejinách pápežov opisuje Pierre de Luz túto udalosť ako „najúžasnejšiu nielen v dejinách cirkvi, ale aj v dejinách ľudstva“. Od Konštantína až po Karolovcov bojovali cisári za upevnenie a obranu cirkevnej moci. Cirkev sa usadila v politickom centre: Rím sa stal sídlom Vatikánu. Zároveň cirkev pripustila kompromisy, ktoré zasiahli aj jej náboženskú identitu. Napríklad sobotu, ktorá bola pamiatkou na stvorenie, postupne nahradila nedeľa, posvätný deň Rimanov, uctievaťel'ov slnka. Takto to bolo jednoduchšie a umožňovalo to väčší úspech medzi masami pohanov. Hlina pomiešaná so železom strácala postupne svoj biblický význam závislosti od Stvoriteľa a zachovávala si iba svoj prirodzený význam poddajnosti a prispôsobovania. Cirkvi, ktorá prikázanie dané

zhora obetovala na oltári úspechu, tak hrozilo nebezpečenstvo, že ostane len na pozemskej úrovni. Ľudská tradícia predišla zjavenie.

3. „...*budú spojení na spôsob semena človeka*“ (v. 43). Nakoniec sú železo a hlina opäť vo vzájomnom vzťahu, tentoraz však pozitívnom: železo „*zmiešané*“ s hlinou znamená pokusy o spojenectvo. Posledné vysvetlenie má osobitnú dôležitosť, pretože je jediné, ktoré je jasne časovo umiestnené v dejinách: „*A za dní tých kráľov ustanoví Boh nebies kráľovstvo*“ (v. 44). Je tiež jediné, ktoré zaznamenáva dej: „*budú spojení*“. Až doteraz sa vysvetlenia týkali stavu alebo vlastností – „*rozdelené*“ (v. 41), „*silné a krehké*“ (v. 42). Predchádzajúce vysvetlenia popisujú stav, ktorý trvá až do konca, zatiaľ čo posledné sa týka udalosti, ktorá príde až na konci vekov. Okrem toho je sloveso po prvýkrát v množnom čísle a vzťahuje sa na viacerých „*kráľov*“ (v. 44), zatiaľ čo v predchádzajúcich veršoch sa hovorilo len o jednom „*rozdelenom*“ kráľovstve (v. 41) „*z čiastky silnom a z čiastky krehkom*“ (v. 42). Je pravda, že myšlienka spojenectva nevyhnutne vyvoláva myšlienku plurality. Na zjednotenie sú potrební viacerí partneri. Toto posledné znamenie času konca môžeme sledovať v trvalej snahe kráľov zeme o spojenectvá, ktoré ale nikdy nedosiahnu svoj cieľ. Nemôžeme tu nemyslieť na príbeh o babylonskej veži. Už vo verši 41 je narážka na babylonskú vežu, a to v slovnom základe plg (rozdelený). V biblickej tradícii sa tento základ, od ktorého je odvodené meno Peleg, zvyčajne spája s príbehom o babylonskej veži: „...*lebo za jeho dní rozdelená (peleg) bola zem*“ (1 Moj 10,25; 1Par 1,19). Danielovo proroctvo ohlasuje teda podobnú udalosť. V príbehu o babylonskej veži Boh náhle zasahuje práve vo chvíli, keď sa stavitelia zo strachu pred rozptýlením po zemi zjednocujú, aby *postavili vežu a urobili si meno* (1 Moj 11,4). Rovnakým spôsobom zostúpi Boh na konci vekov práve vo chvíli, keď sa mocnosti zeme budú tiež zo strachu pred

zničením zjednocovať. Toto zobrazenie posledných časov, charakterizované oduševnenou snahou po jednote, sa nápadne podobá nášmu storočiu. Nikdy v ľudských dejinách nevznikalo vo svetovom meradle toľko hnutí za zjednotenie ako v týchto dňoch. Je to čosi nové. Tu sa dá zrejme najjednoduchšie rozlíšiť naša doba od minulej. Po prvýkrát cítia svetové mocnosti potrebu zjednotiť sa a uzatvárať spojenectvá na všetkých úrovniach. Môžeme spomenúť vojenské a politické aliancie, ako NATO, Organizácia africkej jednoty, OSN, EU; ekonomické zoskupenia ako Spoločný trh, Organizácia krajín vyvážajúcich ropu, atď.; náboženské organizácie ako Svetová rada cirkví, Ekumenická rada cirkví, prípadne politicko náboženské ako sny o novej pravici. Len odnedávna môžeme pomýšľať aj na odvážnejšie spojenectvá. Už sme prekonali štádium jednoduchých kontinentálnych alebo ideologických aliancií. Železná opona padla, Berlínsky múr sa zrútil. Odteraz sa svetové mocnosti stretávajú a budujú jednotu, ktorá po prvýkrát vedie ku globálnej politike zahŕňajúcej všetky oblasti a všetky kontinenty. Je to projekt s názvom „Nový svetový poriadok“. Udalosti sa pred našimi užasnutými očami odvíjajú podľa proroctva neuveriteľnou rýchlosťou. To všetko nás upozorňuje, že ľudské dejiny sa už dotýkajú svojho konca.

Kameň

Dostali sme sa až k najdôležitejšej časti sna, ktorá v ňom zaberá najviac miesta a ku ktorej všetko smeruje. Daniel začal svoj výklad tým, že poukázal na „*Boha nebies*“, ktorý ustanovuje kráľovstvá (v. 37). Aj druhá časť sa začína tým, že Daniel pripomenie Nebúkadnecarovi „*Boha nebies*“, ktorý tentoraz ustanovuje kráľovstvo (v. 44). Táto paralela nás v úvode upozorňuje, že tieto časti treba chápať vo vzájomnom protiklade. V prvom období sú kráľovstvá dané človekovi, ktorý im vládne. V druhom období kráľovstvo ustanovuje

„*Boh nebies*“, ktorý v ňom zároveň vládne. Z toho vyplýva, že druhé zriadenie sa v mnohom odlišuje od prvého.

Odlišnosť materiálu: jednota kameňa je v protiklade s rôznorodosťou materiálov na soche. Druhé zriadenie tvorí jediné kráľovstvo, zatiaľ čo prvé tvoria viaceré kráľovstvá. Samotná symbolika kameňa je v protiklade so symbolikou materiálov sochy. V biblickej terminológii sa kameň používa predovšetkým na označenie jednoty s Bohom, na stavbu oltára (2 Moj 20,25), pamätníka (5 Moj 27,44 2), chrámu (1 Kráľ 6,7) alebo na vyrytie zákona, ktorý obsahuje zmluvu tejto jednoty (2 Moj 24,12). Božie nariadenie v tomto prípade upresňuje, že to má byť kameň netesaný (2 Moj 20,25), pretože opracovávanie kameňa sa môže veľmi rýchlo sklznúť na vytváranie podôb vecí, a tak sa zvrhnúť na modlárstvo (3 Moj 26,1). Neopracovaný kameň ako stavebný materiál tu vyjadruje božský rozmer a v širšom zmysle symbolizuje samotného Boha a Mesiáša (Ž 118,22; Iz 28,16; Zach 3,9; Sk 4,11). Kovy sa naopak používajú na výrobu modiel a symbolizujú náboženstvo ľudskej inšpirácie. Zvlášť v kontexte Danielovej knihy sa kovy, a najmä tie, z ktorých sa skladá socha, stále spájajú s modlárstvom (3,5; 5,4.23). Kameň hovorí o Božom kráľovstve, zatiaľ čo kovy predstavujú ľudské kráľovstvá. Hlina má s kameňom spoločný pôvod, čo tiež vyjadruje jej náboženský rozmer, ale spojením so železom sa spreneveruje svojmu poslaniu, a tak sa podieľa aj na modlárstve.

Odlišný pôvodca: „...*od vrchu sa odtrhol kameň, ktorý nebol v rukách*“ (v. 34.45). Tento kameň sa dáva do pohybu vďaka iniciatíve inteligentnej bytosti, kým zložky sochy mechanicky nasledujú jedna po druhej. Kráľovstvo kameňa sa odlišuje od kráľovstiev sochy tým, že je „*ustanovené Bohom nebies*“ (v. 44). Pochádza zhora. Vo svojom výklade Daniel dokonca upresňuje, že kameň pochádza z „*vrchu*“ (v. 45). V babylonskom myslení označoval vrch miesto príbytku veľkých bohov a najmä Enlila, najvyššieho boha, ktorý býva v nebi.

Podľa babylonskej mytológie sa tento vrch dotýka neba a je stĺpom, ktorý podopiera božský príbytok. Nebúkadnecar určite vie, čo predstavuje vrch. Kameň pochádzajúci z „vrchu“, to znamená vrhnutý z neba, predstavuje kráľovstvo nebeského pôvodu. Pre židovského proroka nadobúda obraz vrchu ešte špecifickejší význam. Označuje Sion alebo Jeruzalem (9,16.20; 11,45) a predstavuje tiež nebeský príbytok. V nebi totiž možno vidieť aj vrch Sion alebo Jeruzalem. Podľa Žalmu 48,3 vrch Sion tvorí „severný výbežok“, čo je symbolický výraz na označenie Božieho nebeského príbytku (Iz 14,13). Navyše aramejské slovo „tur“, ktoré označuje vrch, je rovnocenné s hebrejským slovom „sur“, ktoré znamená „skala“. Ak vieme, aký dôležitý je symbol skaly pri charakteristike Boha Izraela, nerozplynie sa nám bohatstvo tejto predstavy. Kameň pochádza zo skaly, a to svedčí nielen o jeho božskom Pôvodcovi, ale aj o spoločnej podstate skaly a kameňa. Tieto dva motívy – „skala“ (sur) a „kameň“ (eben) – sú synonymá, ktoré predstavujú Hospodina (Iz 8,14).

Odlíšnosť povahy: kameň je v protiklade so sochou aj v tom, že je vrhnutý proti nej. Sloveso „udriet“ (v. 35) prezrádza určitú agresivitu a zrážku medzi dvoma zariadeniami. Kráľovstvo ustanovené Bohom totiž nie je zotrvačným pokračovaním ľudských kráľovstiev, ale naopak, úplne prerušuje túto spojitosť. Všetky ľudské kráľovstvá rozdrví (v. 35), zničí a urobí im koniec (v. 44). „*Nenašlo sa tomu nikde miesta*“ (v. 35). Je to nové kráľovstvo, ktoré nemá nič spoločné s predchádzajúcimi. Toto kráľovstvo nemá dokonca nič spoločné ani s hlinou, ktorá je po tomto náraze zničená spolu so železom (v. 35.45). Toto kráľovstvo je naozaj zásadne odlišné, pretože je odinakil; kameň pochádzajúci z vrchu sa stáva tým, čím bol na začiatku, teda „vrchom“. Zhoda medzi východiskom a výsledkom znova zdôrazňuje nebeskú povahu tohto kráľovstva. Žiadna stopa nebude pripomínať bývalé kráľovstvá. Kráľovstvo kameňa sa odlišuje od ostatných aj v

tom, že „*bude stáť až na veky*“ (v. 44), „*nebude skazené nikdy*“ (v.44). Pozemské kráľovstvá pretrvajú len chvíľu, a potom zaniknú. Toto kráľovstvo však potrvá naveky. Večnosť sa tu stavia proti pominuteľnosti. Protiklad medzi týmito dvoma zriadeniami sa týka aj ich veľkosti. Napriek tomu, že socha je obrovská (v. 31), a v sne sa týči ako ohromný kolos, symbol pyšného ľudského diela, je stále neporovnateľne menšia ako vrch, ktorý „*naplnil celú zem*“ (v. 35). Nekonečno sa tu stavia proti ohraničenosti. Nebeské kráľovstvo je všade, a zároveň naveky na zemi. Táto reč je ťažká. Na zemi nemôžeme pochopiť nebo, a ešte menej chápeme, ako môže byť nebo na zemi. Predstavivosť tu naráža na rozum a sme v pokušení nasledovať diela mnohých teológov a filozofov, a tak sa pokúsiť o odstránenie nadprirodzenej povahy Božieho kráľovstva tým, že si ho jednoducho zameníme s cirkvou, ľudom, štýlom života alebo ideálom. Skrátka, neveríme prorokovmu výkladu. Daniel však hovorí, že „*výklad je verný*“, pre Nebúkadnecara „*sen je istý*“ (v. 45). Daniel používa tento argument prinajmenšom na to, aby presvedčil kráľa. Sú to jeho posledné slová. Kráľ neváha pochopiť zhrnutie a dôsledky tejto lekcie pre seba samého.

Modlitba cez dôverníka

Jediná reakcia, ktorá sa v tejto chvíli žiada, je modlitba. „*Vtedy padol kráľ Nebúkadnecar na svoju tvár a klaňal sa...*“ Je to druhá modlitba tejto knihy. Kráľ sa ešte neodvažuje obrátiť priamo na „*Boha nebies*“, ktorý je preňho možno príliš vzdialený, príliš cudzí alebo príliš znepokojujúci. Kráľ teda prednáša svoju modlitbu pri Danielových nohách. To však neznamená, že si Nebúkadnecar zamieňa Daniela s jeho Bohom, a že má v úmysle uctievať Daniela. Podľa svedectva Jozefa Flávia sa rovnakým spôsobom klania Alexander Veľký pred jeruzalemským kňazom a vysvetľuje: „*Ja neuctievam jeho, ale Boha, ktorého on reprezentuje*“. Treba však povedať,

že Nebúkadnecar jasne stavia Boha nad Daniela: „...*váš Boh je Bohom bohov a Pánom kráľov*“ (v. 47). Nedôverujme však zdaniu. Tento výrok je dvojznačný. Použitý výraz je v skutočnosti titul, ktorý sa prisudzuje Mardukovi, babylonskému bohu, ktorý udeľuje kráľovstvo. A boh Nabu, ktorého menom sa kráľ pýši, nie je nik iný ako Mardukov syn. Z týchto kráľových slov cítiť pochybné vyznanie. Nebúkadnecar ešte nepochopil, kto je Boh. Keď hovorí o Danielovom Bohu, poškuľuje po svojom vlastnom bohu: tvoj Boh, Daniel, je môj, za svoju moc vďačíš môjmu bohu, môjmu otcovi. Nebúkadnecar sa skrátka nezmenil a jeho uctievanie zostáva pochybné. Tu vidíme, prečo sa kapitola nekončí Nebúkadnecarovým obrátením, ale veľkorysým darom: kráľ povyšuje Daniela a zahŕňa ho bohatstvom a slávou. Nebúkadnecar určite pochopil hodnotu, ktorú má Daniel, ale jeho ocenenie a modlitba tu končia. Nebúkadnecarovo náboženstvo nejde ďalej ako po človeka Daniela. Táto modlitba cez prostredníka je ešte vždy plná pýchy človeka, ktorý uprednostňuje svoje vlastné náboženstvo a svoju modlu pred Bohom. Je ľahšie klaňať sa soche, ba aj človekovi, ako neviditeľnému Bohu, ktorého kráľovstvo je v budúcnosti. Nebúkadnecar je presvedčený a verí v Boha, ale ešte nemá skutočnú vieru, nepokúša sa o vzťah s Bohom budúcnosti. Dnešný čitateľ prijíma argumenty alebo dôkazy odlišne. Keď sledujeme pohyb dejín tak, ako bol oznamovaný v sne babylonského kráľa v 6. storočí pred Kr., môžeme v ňom rozpoznať Babylon, Médsko–Perzskú ríšu, Grécko, Rím, atď. To nás presviedča, že sen bol od Boha. Môžeme sa dokonca pripojiť k Nebúkadnecarovmu vyznaniu, že Boh je ten, ktorý „*zjavuje tajomstvá*“ (v. 47). Napriek tomu všetkému však môžeme nechať bez povšimnutia lekciu, ktorá odkrýva budúcnosť a týka sa Božieho kráľovstva. Cieľom prorockého obrazu je presvedčiť nás, že kráľovstvo ustanovené „*Bohom nebies*“ je isté. Nebúkadnecarov sen sa mohol zamerať len na

toto posledné kráľovstvo, to najdôležitejšie, ktoré pretrvá. Ale nie je to tak. Naopak, na to, aby sme mohli prejsť priamo k tomuto kráľovstvu, bolo potrebné dať najprv možnosť overiť si krok za krokom naplnenie tohto proroctva od Babylona až po dnešok. Pozemské kráľovstvá nie sú samé osebe dôležité a ani prorok sa pri nich veľmi nezdržiava. Slúžia ako opora poslednému proroctvu o kráľovstve zhora. Sú tu ako dôkaz, že proroctvo o tomto kráľovstve nie je utópia, ale naplní sa tak, ako sa naplnili ostatné proroctvá. Tieto kráľovstvá sú tu aj ako oporné body, aby sme mohli do časovej priamky zaradiť čas príchodu tohto kráľovstva. Dnešný čitateľ si môže na ich základe vyvodit' dvojaké poučenie týkajúce sa kráľovstva zhora. Najprv to, že Božie kráľovstvo je skutočné a prejaví sa v dejinách tak, ako sa prejavili ľudské kráľovstvá, ktoré už poznáme. Údaje z proroctva nám napokon dokazujú, že práve naša doba zažije nastolenie Božieho kráľovstva. Inak povedané, kráľovstvo zhora je isté a zároveň veľmi blízke. Dôkaz, ktorý dnes poskytuje pozorovanie dejín, nám slúži na prebudenie a upevnenie viery, aby sme mohli prijať Boha budúcnosti.

Dobrá správa

V druhej kapitole knihy nás Daniel uist'uje, že Boh predpovedal dejiny sveta a že história sveta je v jeho rukách. V čase, keď hrozby atómovej vojny nad nami visia ako Damoklov meč, v čase, keď Stredný východ hrozí výbuchom, znie v ušiach sedem slov: *„Ale nebudú pevne ľnúť jeden k druhému.“* Podľa Biblie nebude Európa nikdy zjednotená. Ďalšie kráľovstvo nebude kráľovstvo tohto sveta, ale bude to Božie kráľovstvo. Kameň, ktorý nebol v rukách, predstavuje Božie večné kráľovstvo. Boh zriadi svoje kráľovstvo v dobe, keď bude Európa rozdelená a jeho kráľovstvo bude trvať večne. Najdôležitejšia otázka, ktorá sa nás dotýka, znie: Ako sa môžeme pripraviť na život vo večnom Božom kráľovstve? Ako

môžem mať istotu, že môj život je v súlade s Božími požiadavkami? Z Božej milosti sa môžeme naučiť modliť sa tak, ako sa naučil Daniel. Tak, aby sme boli pripravení na život v Božom kráľovstve. Vyberme si to pravé. Boh chce, aby sme sa pripravili na jeho večné kráľovstvo. Boh chce, aby si bol jedným z tých, ktorí budú na novej zemi.

Otázky:

1. Čo hovorí táto kapitola o Bohu, jeho charaktere a jeho záujme o ľudstvo?
2. Čo hovorí táto kapitola o dobe konca a vývoji dejín pred koncom?
3. Čo hovorí táto kapitola o úspešnom kresťanskom živote? Ako môže pomôcť ľuďom riešiť ich životne problémy?